

2017 szeptemberi mérnök évfordulók, emléknapok

1. – 125 éves a budai körvasút – 2017

1892-ben e napon elkészült a budai körvasút. A gőzmozdonyok által vontatott szerelvények a Déli pályaudvartól a Margit körúton a mai Bem József utcán, a Duna parton át jutottak el Óbudára. Megépítését az Óbudain akkor még szép számmal meglévő malmok, üzemek tulajdonosai kezdeményezték. A gőzösök füstje, a teherkocsik zaja azonban kezdettől fogva zavarta a budai polgárokat, akik azonnal tiltakoztak a vasút ellen. Ennek nyomán 1896-ra megépült az Újpesti összekötő vasúti híd, s az óbudai üzemek teherforgalmát erre terelték. A második világháború, a budapesti hidak elpusztítása után egy időre újra éledt az óbudai – Margit-körúti vasút, a szükségforgalom azonban 1950-ben, az Árpád-híd elkészültével, végleg megszűnt.

1. - 650 éve alapították az első magyar egyetemet

Koppenbachi Vilmos pécsi püspök és királyi kancellár, valamint formálisan I. Lajos magyar király kérelmére Boldog V. Orbán pápa Viterbóban 1367. szeptember 1-én kelt levelében adott választ, így megerősítette a studium generale-t, a pécsi egyetem alapító oklevelét, melyben az universitas szerkezetét, működési rendjét szabályozta. A középkori pécsi egyetem alapítására az első közép-európai egyetemalapítási hullámban került sor. A pécsi középkori egyetem – melynek nem jogutódja a jelenlegi Pécsi Tudományegyetem – feltételezett épületét 1978-1998 között tárták fel a püspökvárban, az Aranyos Mária kápolnától keletre, a pécsi székesegyház közelében, annak északi oldalán. 2015-ben az helyreállított épületben állandó egyetemtörténeti kiállítást nyílt meg, jelentős középkori gótikus szobrászati emlékekkel.

1. – 170 éves Pest-Szolnok vasútvonal

Az ország második vasútvonalát, a Pest-Szolnok vasútvonalat az 1846. július 15-én üzembe helyezett első, Pest-Vác vonal elkészülte után alig több mint egy évvel 1847. szeptember 1-én nyitották meg. Az Nyugati pályaudvarról indult két gőzvontatású szerelvényt a szolnoki Tisza-pályaudvaron ünneplő tömeg fogadta. Az ünnepi beszédet Kossuth Lajos mondta el, a rendezvényen részt vett Széchenyi István is.

4. – 180 éves a távíró

1837-ben e napon New Yorkban az egyetemen, – ahol a festés és rajzolás professzoraként dolgozott – bemutatta távíróját Samuel Morse (1791-1872) amerikai feltaláló. A feltalálóra az általa kidolgozott kódrendszer (Morse-jelek) miatt emlékeznek és nem a műszerre, amely lehetővé tette használatát.

5. – 150 éve született Krippel Móric mérnök

Káltócon született Krippel Móric (1867-1945) erdőmérnök. 1908-ban nevezték ki a selmecbányai főiskola erdő-használati tanszékére. 1914-16-ban rektor, több alkalommal a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem dékánja. Sopronban vizsgálati laboratóriumot alapított, új eljárást dolgozott ki a fa keménységi határozóinak megállapítására.

6. – 140 éve helyezték üzembe a világ első acetilén közvilágítást Tatán

1897 szeptemberében Tata-tóvárosban találkozott Ferenc József egy hadgyakorlaton II. Vilmos német császárral, így a világ első acetilén közvilágítását e találkozó tiszteletére létesítették. A berendezést, amely 500 db lámpát szolgált ki, a budapesti Acetiléngáz Rt. készítette, Berdenich Győző mérnök, feltaláló és gyártulajdonos tervei szerint. A csupán 15 éves gázvilágítási periódus a technikatörténet egyik kitérőjének bizonyult.

9. – 150 éve született Gubányi Károly mérnök

Jobbágyiban született Gubányi Károly (1867-1935) mérnök, földrajzi utazó. Tanulmányait a budapesti műegyetemen végezte, oklevelet 1890-ben szerzett. Néhány évi hazai vasútépítési gyakorlat után Szentgáli Antallal együtt Mandzsúriába utazott, ahol részt vett a Mandzsú-vasút, elsősorban a vasútvonal alagútjainak építésében, majd Vlagyivosztok kikötőjének építkezésénél vállalt munkát. A japán–oroszháború kitörésekor hazajött, de 1906-ban Ausztráliába utazott, ahol ültetvényesként élt. 1913-ban visszatért Magyarországra, s Pilsen létesített mintagazdaságot. Több útirajza, műszaki, gazdasági és gazdaságpolitikai tárgyú tanulmánya jelent meg.

10. – 120 éve született Sikó Attila mérnök

Tiszavárkonyban született Sikó Attila (1897-1965) mérnök. Számos vízepítési műtárgy építésében vett részt. Önálló munkái közül legjelentősebb a tiszaburai csőszilip. Statikai, talajmechanikai és hidraulikai kérdésekkel egyaránt foglalkozott. Fő eredményei a csővezetékek és csőszilipek méretezésével és tervezésével, továbbá az inhomogén talajon folyamatosan felfekvő, egyenlőtlenül terhelt tartókkal kapcsolatosak.

13. – 40 éves Tolna megye első felsőoktatási intézménye

Tolna megye első főiskoláját 1977-ben Szekszárdon, e napon avatták fel. A főiskola a Kaposvári Tanítóképző Főiskola kihelyezett tagozataként „csupán” 100 hallgatóval és 13 oktatóval kezdte meg működését. 1990. július 1-én Illyés Gyula Pedagógiai Főiskolaként önállósult, majd 2000. január 1-től integrálódott a Pécsi Tudományegyetembe. Jelenlegi neve: PTE Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar. Fiatal, dinamikusan fejlődő, modern intézményben élhetik egyetemi éveiket az itt tanulók. Hangulatos, kultúrájáról, finom boráról híres városban tölthetik fiatalságuk e meghatározó, szép éveit. Jelentős tudományos teljesítménnyel rendelkező oktatók segítik szakmai felkészülésüket, egyéni segítséget is adva, emberléptű kapcsolatrendszerben. Korszerű épületegyüttes, modern infrastruktúra, megújuló ellátórendszer (kollégium, hallgatói szolgáltató központ, uszoda, sport) szolgálja a képzést, a szabadidőt, a hallgatói életet, így a szekszárdi, immáron egyetemi hallgatói létet.

16-17. – Kulturális örökség napjai

Franciaország 1984-ben kitalálta, az Európai Tanács felkarolta és hazánk is csatlakozott a minden év szeptemberének harmadik hétvégéjén tartandó Kulturális örökség napjai programokhoz. „Aranykorok emlékezete” az idejé mottó. A cél – a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, ingyenesen megtekinthetővé tenni az emlékhelyeket, műemlékeket – továbbra sem változott. Információ: www.oroksegnapok.hu

17. – 150 éve született Norvalli Konek Frigyes vegyész-mérnök

Győrben született Norvalli Konek Frigyes (1867-1945) kémikus, vegyész-mérnök, akadémikus. 1908-ban egyetemi tanár, majd fővegyésznek nevezték ki az Országos Kémiai Intézet Technológiai osztályának vezetőjeként, később kísérletügyi igazgató. Tudományos munkássága a mezőgazdasági és szintetikus organikus kémia területére terjedt ki.

19. – 120 éve született Vándor József mérnök

Temesváron született Vándor József (1897-1955) vegyész-mérnök. Tudományos munkássága fizikai-kémiai vonatkozású; főként a kémiai termodinamika területén alkotott maradandót. Gyakorlati vonatkozású munkássága a műanyagok gyártásával kapcsolatos kutatásokra terjedt ki. Nevéhez fűződik az első hazai nylon előállítás.

20. – 90 éve született Bánházi Gyula mérnök

Egerben született Bánházi Gyula (1927-1989) gépészmérnök, közgazdász. 1950-től a mezőgazdasági technikumok számára írt tankönyveket, amelyek több kiadásban jelentek meg. A kandidátusi fokozata megszerzése után a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen tanított, majd a Mezőgazdasági és Élelmezési Minisztérium (MÉM) Műszaki Intézetének igazgatója volt. A mezőgazdaság gépesítése és villamosítása terén fejtett ki sokirányú tevékenységet. A Magyar Tudományos Akadémia Agrár Műszaki Bizottságának elnökhelyettese, ezen belül a Kutatási Albizottság elnöke volt.

20. – 130 éves a síkszita szabadalma

1887-ben szabadalmaztatta Haggenmacher Károly (1835–1921) a síkszitát, amely forradalmasította a malmokban az őrlemény-osztályozását, és más iparágakban is széleskörűen alkalmazták. A liszt osztályozására korábban hasáb- és hengeres szitát, illetve centrifugál szitát alkalmaztak. Ezek a sziták azonban nem tudták az őrleményt fajsúly szerint elkülöníteni. A síkszitában az őrlemény fentről lefelé haladva egyik szitakeretből a másikba vándorolt. Az őrleményosztályozás minden korábbinál kedvezőbb hatásfoka révén lényegesen emelkedett a lisztkihozatal. Ráadásul az egymásra épített keretekkel működő síkszita kis helyen is elfért. Haggenmacher egyre javította a liszt osztályozását a szitaszekrényekbe helyezett szitáló- és gyűjtőkeretek számának növelésével, és megoldotta a szita tisztítását is.

Felhasznált irodalom:

- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának kötetei*
- *História – Tudósnaplár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - <http://tudosnaplar.kfki.hu/historia/>*
- *Mérnökök évfordulói 2017-ben – Magyar Mérnöki Kamara (www.mmk.hu) Történeti Bizottsága*
- *Nagy Ferenc szerk.: Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK*
- *Kenyeres Ágnes szerk.: Magyar Életrajzi Lexikon I-IV. – 1967-1990. – Akadémiai Kiadó*
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*